

Gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljö- och hälsoskyddet för åren 2020–2024

Uppdatering för åren 2023–2024

LIVSMEDELSVERKET
Ruokavirasto • Finnish Food Authority

Valvira
Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

Sammandrag

Publikationens titel

Gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljö- och hälsoskyddet för åren 2020–2024, uppdatering för åren 2023–2024.

Upphovsmän

Arbetsgruppen som koordinerar det gemensamma programmet för tillsynen över miljö- och hälsoskyddet (den så kallade Ymppi-gruppen) Koskimies Tuuli Livsmedelsverket, Aro Tiina-Mari Livsmedelsverket, Aalto-Araneda Mariella Livsmedelsverket, Laasonen Heli Valvira, Lencioni Isabella Valvira, Mäntynen Kaisa Valvira, Ilonen Kimmo Valvira.

I uppdateringen av tillsynsprogrammet för åren 2023–2024 deltog Aro Tiina-Mari, Kostainen Ulla-Maija, Lassila Saija och Sari från Livsmedelsverket samt Ilonen Kimmo, Karttunen Saara, Kunnas Kari och Laasonen Heli från Valvira.

Sammanfattning

Livsmedelsverket och Valvira har berett ett gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljö- och hälsoskyddet för åren 2020–2024, programmet har uppdaterats för åren 2023–2024. I kapitel 1 och 2 definieras allmänna och gemensamma principer för miljö- och hälsoskyddet för tillsyn som utövas av i miljö- och hälsoskyddslagstiftningen avsedda tillsynsmyndigheterna. Det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet omfattar sektorvisa riksomfattande tillsynsprogram för miljö- och hälsoskyddet, där branschspecifika särdrag för tillsynen har behandlats.

Publiceringstid Augusti 2022

Nyckelord

Tillsyn över miljö- och hälsoskyddet, livsmedelstillsyn, tillsyn över tobakslagen, tillsyn över hälsoskyddet, tillsyn över djursjukdomar, tillsyn över djurens välbefinnande, kommunal tillsynsplan, tillsynsavgifter, tillsynsprogram

Sidor 30

Språk finska, svenska

Sekretess Offentlig

Utgivare Livsmedelsverket (www.livsmedelsverket.fi) och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira (www.valvira.fi)

Publikationens förläggare Livsmedelsverket och Valvira, Helsingfors 2022

Förord

Inom miljö- och hälsoskyddet har man redan länge känt till att det är svårt att utveckla verksamheten utan planering och granskning av erhållna resultat. Det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet och de sektorvisa tillsynsprogrammen genomför denna cirkel av kontinuerliga förbättringar och styr planeringen av de kommunala tillsynsenheterna och utvärderingen av planens genomförande.

Temat för tillsynsprogramperioden är att främja en enhetlig tillsyn och samarbete, av vilka det förstnämnda omfattar förbättring av tillsynens kvalitet. Ökat samarbete har identifierats som ett viktigt sätt att främja dagens mål för miljö- och hälsoskyddet. Utgångspunkten är att hela miljö- och hälsoskyddet baserar sig på samarbete, från de två ministerier som ansvarar för den högsta ledningen av tillsynen, social- och hälsovårdsministeriet och jord- och skogsbruksministeriet, samt vidare från de centrala ämbetsverken inom deras förvaltningsområden, tillstånds- och tillsynsmyndigheten Valvira samt Livsmedelsverket. Detta gemensamma riksomfattande tillsynsprogram för miljö- och hälsoskyddet är ett resultat av det samarbetet.

Enhetlig och högklassig tillsyn främjas i allmänhet på flera fronter samtidigt och med små steg framåt, men ibland tas större språng. Ibrukttagandet av Vati-systemet var ett sådant större språng och så här stora reformer lyckas aldrig helt friktionsfritt. I slutet av denna tillsynsprogramperiod får vi dock se hur Vati, de sektorvisa anvisningarna för tillsynen och de myndigheter som styr tillsynen har förenhetligat tillsynen.

Det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet för åren 2020–2024 har utarbetats i samarbete mellan Livsmedelsverket och Valvira.

Uppdatering för åren 2023–2024

I uppdateringen har man sett över beskrivningen av verksamhetsmiljön och beaktat de centrala ändringarna i lagstiftningen, såsom införandet av grundavgiften för tillsyn, samt gjort vissa korrigeringar och uppdateringar.

I Helsingfors 30.08.2022

Antti-Jussi Oikarinen
Generaldirektör
Livsmedelsverket

Markus Henriksson
Överdirektör
Valvira

Innehåll

Lagstiftning och förkortningar.....	6
Central lagstiftning.....	6
Förkortningar	7
Tillsynsprogrammens rättsgrund	7
1. Gemensamma principer för det riksomfattande tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet.....	8
1.1 Målen för tillsynen över miljö- och hälsoskyddet	8
1.2 Verksamhetsmiljön	12
1.3 Tema för programperioden 2020–2024: Enhetlig tillsyn och samarbete	14
1.3.1 Utvärderings- och styrningsbesök	14
1.3.2 Myndighetssamarbete	15
1.3.3 Samarbete med livsmedelsföretagare	15
1.3.4 Beredskap.....	16
1.4 Utvärdering av det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammens utfall	17
2. Obligatoriskt innehåll i den kommunala tillsynsplanen.....	19
2.1 Inspektioner.....	20
2.2 Provtagning och analys	21
2.3 Tillsynsresurser	22
2.4 Säkerställande av tillsynspersonalens kompetens.....	22
2.5 Tillsynsprojekt.....	23
2.6 Beredskap	23
2.7 Kommunikation.....	26
2.8 Godkännande av tillsynsplanen	28
2.9 Utvärdering av tillsynsplanen och rapportering	28

Branschspecifika riksomfattande tillsynsprogram:

- Riksomfattande tillsynsprogram för hälsoskyddet
- Riksomfattande tillsynsprogram för tobakslagen
- Programmen för livsmedelstillsyn och veterinärvård är en del av den fleråriga nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan (VASU)

Lagstiftning och förkortningar

Central lagstiftning

LL	Livsmedelslagen (297/2021)
VVL	Veterinärvårdslagen (765/2009)
DskL	Djurskyddslagen (247/1996)
DsjL	Lagen om djursjukdomar (76/2021)
FL	Förvaltningslag (434/2003)
OffL	Offentlighetslagen (621/1999)
KL	Kommunallagen (410/2015)
	Lagen om kommunala tjänsteinnehavare (304/2003)
	Hälsa- och sjukvårdslagen (1326/2010)
HsL	Hälsoskyddslagen (763/1994, ändring 140/2021)
TobL	Tobakslagen (549/2016)
	Allmänna dataskyddsförordningen ((EU) 2016/679)
Lagen om	
	samarbetsområden Lagen om samarbetsområden för miljö- och hälsoskyddet (410/2009)
Kontrollförordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG

Förkortningar

Elvi	Datasystemet för veterinärvård
ELTE	Datasystemet för hantering av hälsa och välbefinnande hos djur
Elmo	Livsmedelsverkets laboratorie- och tillsynsdatasystem
RYMY	Datasystemet för registrering av matförgiftningsepidemier
VASU	Flerårig nationell tillsynsplan för livsmedelskedjan (Multiannual National Control Plan MANCP)
Vat	Centraliserat verksamhetsstyrnings- och datahanteringssystem för miljö- och hälsoskyddet
VYHA	Systemet för hantering av uppgifter om tillsynsenheterna inom miljö- och hälsoskyddet VYHA (tidigare Tillsynsenhetsregistret VYR)

Tillsynsprogrammets rättsgrund

Livsmedelslagen (297/2021) 38 §

Veterinärvårdslagen (765/2009) 8 §

Hälsoskyddslagen (763/1994) 4 a §

Tobakslagen (549/2016) 83 §

1. Gemensamma principer för det riksomfattande tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet

Syftet med miljö- och hälsoskyddslagstiftningen är att främja och övervaka livsmiljöns och individens hälsa och säkerhet samt djurens hälsa och välbefinnande. I det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet fastställs gemensamma principer för tillsynen. När det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet utarbetades har den bärande tanken varit att identifiera programperiodens utmaningar och mål. I programmet tar man hänsyn bland annat till de riktlinjer och strategiska mål för miljö- och hälsoskyddet som ingår i regeringsprogrammet och

som ställts av ministerier och centrala myndigheter.

I de sektorvisa tillsynsprogrammen beaktas de mål som ställts i det gemensamma programmet

samt ges närmare anvisningar bland annat om innehållet i de inspektioner som företas med

stöd av olika lagar. Dessa program kan behöva uppdateras oftare än det gemensamma tillsynsprogrammet.

Temat för föregående tillsynsprogramperiod 2015–2019 var tillsynens slagkraft. Det är viktigt

att kontinuerligt främja tillsynens slagkraft bland annat genom riskbaserad tillsyn och en effektiv inriktning av tillsynen. Temat för programperioden 2020–2024 är enhetlig tillsyn och enhetligt samarbete.

Vid utarbetandet av tillsynsplanen för miljö- och hälsoskyddet beaktas samtliga delområden av

miljö- och hälsoskyddet i enlighet med de riksomfattande programmen. I den kommunala tillsynsplanen ska de riksomfattande tillsynsprogrammen beaktas med hänsyn till lokala behov. I fråga om veterinärvårdslagen ska kommunerna dessutom beakta den regionala planen.

1.1 Målen för tillsynen över miljö- och hälsoskyddet

Målen för programmet är att utveckla och samordna den styrning av miljö- och hälsoskyddet som inriktas på kommuner och andra tillsynsmyndigheter samt att öka tillsynens slagkraft

och kvalitet genom att åstadkomma enhetlig tillsynspraxis i hela landet. Detta sker genom att

myndigheterna vägleds i att utarbeta sina tillsynsplaner och i att ordna och genomföra tillsynen.

Effektiv inriktning av tillsynen

Tillsynen över miljö- och hälsoskyddet är planmässig och bygger på en kontinuerlig utvärdering av riskerna. Tillsynen inriktas på sådana objekt där behovet av tillsyn är störst. Storleken av risken påverkas bland annat av verksamhetens karaktär och omfattning, antalet personer som eventuellt utsätts för fara samt hur allvarlig faran är och hur sannolikt det är att den realiserar. En lättare tillsyn kan övervägas i sådana fall där aktören (inkl. verksamhetsutövaren)

har konstaterats sköta sina skyldigheter på ett korrekt sätt. Tillsynsmyndigheten ska då tydligt ange en motivering till att tillsynen lättas upp.

I de sektorvisa tillsynsprogrammen har harmoniseringen av kontrollfrekvenserna i objekt av

samma typ och storleksklass beaktats. Kommunerna utvärderar risker inom sina områden

separat för varje objekt och inriktar tillsynen systematiskt därefter. Kontrollfrekvensen bestäms enligt en objektspecifik riskvärdering, inte utgående från tillgängliga resurser. Tillsyn som baserar sig på klagomål eller misstanke ska dock vanligen prioriteras och skötas i brådskande ordning, och det ska finnas beredskap för sådana tillsynsåtgärder vid tillsynsenheten.

Med tillsyn avses utöver inspektionsverksamheten även andra åtgärder som vidtas av tillsynsmyndigheterna i syfte att iaktta lagstiftningen, såsom förebyggande av sanitära olägenheter och provtagning. För att tillsynen ska kunna inriktas på ett effektivt sätt är det viktigt att bedöma hur tillsynen kan utvecklas och på vilket sätt nya verksamhetsformer kan utnyttjas. Traditionella riskvärderingsmodeller kan inte nödvändigtvis tillämpas när aktörerna tar i bruk

nya verksamhetsmodeller. Tillsynseffekten främjas i betydande grad av samarbete och en öppen dialog mellan aktörer och olika myndigheter. Gemensamma inspektioner inom miljö- och hälsoskyddet kan effektivisera tillsynen både ur tillsynsmyndighetens och livsmedelsföretagarens synpunkt.

Datasystem

Till stöd för en effektiv tillsyn behöver tillsynsenheterna täckande information om olika delområden av miljö- och hälsoskyddet. Samma information behövs också för styrningen,

både på nationell och regional nivå. De mest centrala är tillsynsresurser, informationen som insamlas av tillsynen i praktiken, såsom antalet tillsynsobjekt, genomförda inspektioner, observerade problem samt stöd för personalens kompetens och yrkesskicklighet. Ministerier och centrala ämbetsverk kan utnyttja data som produceras av tillsynen när de

utvecklar miljö- och hälsoskyddslagstiftningen och styrningen. De centrala ämbetsverken samarbetar i att utveckla informationssystemen. Tack vare de nya informationssystemen kan man avstå från de centrala ämbetsverkens separata datainsamlingsblanketter.

Centraliserat verksamhetsstyrnings- och datahanteringssystem för miljö- och hälsoskyddet – Vati

Inom miljö- och hälsoskyddet används informationssystemet Vati, som fungerar som en verksamhetsstyrnings-, övervaknings- och rapporteringslösning. Systemet är under utveckling och upprätthålls av Livsmedelsverket i samarbete med Valvira. Ett fungerande informationssystem är ett viktigt verktyg för tillsynsmyndigheterna, så det är viktigt att avsätta resurser för arbete och underhåll i anslutning till systemet.

Fortsättningsprojektet Vati2, som inleddes efter att miljö- och hälsoskyddets informationssystem Vati tagits i bruk, avslutas i juni 2022. Inom projektet har Vati-systemet utvecklats i synnerhet inom provtagning av hushållsvatten och betydande tillskott är färdigställandet av badvattenrapporteringen och införandet av rapporteringstjänsten Ilpa. En del av de planerade reformerna i fortsättningsprojektet Vati2 förblev ogjorda och överförs till senare utvecklingsprojekt.

Avsikten har varit att bredda utbudet av anmälningar och kontaktförfrågningar på Ilpa, men genomförandet av dem har försenats då en del av målen för Vati2-projektet inte har uppnåtts.

Genom införandet av gemensamma riksomfattande informationssystem har tillsynsenheterna fått möjlighet att kontrollera de egna uppgifternas riktighet och aktualitet såväl i fråga om kontaktuppgifter (VYHA-systemet) som i fråga om tillsynsuppgifter (Vati-systemet och dess rapportering). Tillsynsenheterna ska granska och de rapporterade uppgifterna säkerställa att de är korrekta samt rapportera användaroberoende fel till systemets administratörer.

Systemet för hantering av uppgifter om tillsynsenheterna inom miljö- och hälsoskyddet –

VYHA

Med hjälp av VYHA förvaltas uppgifterna om tillsynsenheterna inom miljö- och hälsoskyddet. Systemet används för insamling av information om tillsynen och tillsynsenheten. Sådan information är bland annat personalresurser, tillsynsplanen och en verbal utvärdering av planens utfall. Det finns ett behov av att utveckla aktualiteten i VYHA:s uppgifter och tillsynsenheten ska se till att uppgifterna uppdateras även under tillsynsåret. Systemets bruksanvisning uppdateras i detta avseende. Under de senaste åren har VYHA-systemet utvecklats till att omfatta även dokumentering och rapportering av utvärderings- och styrningsbesök. Regionförvaltningsverket registrerar utvärderings- och styrningsbesöket med sina observationer direkt i VYHA, där det också syns för tillsynsenheten. Under de närmaste åren förnyas VYHA-systemet, men uppgifterna från dagens utvärderings- och styrningsbesök kommer att överföras till det nya systemet.

Datasystemen för veterinärvård – ELVI och ELTE

ELVI eller datasystemet för veterinärvård innehåller information om tillsynen över djurskyddet

som bedrivs av regionförvaltningsverken genom stickprov från gårdsbruk. Dessutom

innehåller systemet kontrollerna av djurtransporter inom ramen för djurskyddstillsynen, som sköts av regionförvaltningsverken och tillsynsveterinärerna.

ELTE-datasystemet befinner sig i genomförandefasen. Systemet tas i bruk gradvis under åren 2020–2023. ELTE kommer att innehålla delar för hantering av följande uppgifter:

- hantering av djursjukdomsfall och djursjukdomsepidemier och hälsoövervakning av djursjukdomar (såsom salmonellatillsyn)
- hantering av förflytningsförbud inom tillsynen av identifiering och registrering av djur
- övervakning av läkemedelsbehandling av djur samt insamling av information om användning av mikrobläkemedel
- tillsyn över djurens välbefinnande
- beviljande av tillstånd och intyg i anslutning till djurtransporter samt behandling av tillstånd enligt lagen om djurvälstånd

Systemet för hantering av djursjukdomsfall och djurepidemier togs i bruk den 1 februari 2021. Hanteringen av förflytningsförbudet mot överföring av identifiering och registrering infördes den 1 januari 2022. Ett avsnitt gällande insamling av uppgifter om användning av mikrobläkemedel har tagits i bruk i ELTE den 1 april 2022. Senare kommer avsnitt för tillsyn av läkemedelsbehandling av djur att införas. Ett avsnitt som stöder kommunalveterinärernas tillsyn över djurens välbefinnande planeras att tas i bruk senast år 2023. Tillstånden och intygen i anslutning till djurtransport samt funktionerna för behandling av tillstånden enligt lagen om djurvälstånd tas också i bruk senast år 2023.

Avgifter

Tillsynen som utövas enligt den kommunala tillsynsplanen för miljö- och hälsoskyddet är i regel avgiftsbelagd. Tillsynsavgifterna har en väsentlig betydelse i att säkra resurserna för miljö- och hälsoskyddet, trots att de avgifter som tas ut inte täcker alla kostnader för tillsynen. De centrala ämbetsverken anser det vara viktigt att man i kommunerna tar ut avgifter för

samtliga sådana prestationer inom miljö- och hälsoskyddet som enligt lagen är avgiftsbelagda.

Avgifter som tas ut för kommunens lagstadgade uppgifter ska också grunda sig på lag. Den allmänna utgångspunkten för lagar som gäller miljö- och hälsoskyddet (tobakslagen undantagen) är att en avgift enligt avgiftstaxan tas

ut för de inspektioner som utförs enligt tillsynsplanerna. Även inspektioner som hänförs till

tillsynsprojekt är således avgiftsbelagda, om de är införda i den kommunala tillsynsplannen. Det finns separata bestämmelser i miljö- och hälsoskyddslagstiftningen om avgifter för godkännande av ett objekt och behandling av en anmälan samt för inspektion och upprepad inspektion. Principen för prestationsbaserade avgifter är att avgifterna som tas ut för tillsynen inte får överstiga de

verkliga kostnaderna.

Från och med början av år 2022 tas på basis av livsmedels- och hälsoskyddslagarna ut en årlig grundavgift av skattenatur av anmälningspliktiga verksamhetsutövare. Avgiften är 150 euro. Med grundavgiften täcks kostnader för sådan planmässig tillsyn för vilken prestationsbaserad avgift inte kan fastställas eller för vilken prestationsbaserad avgift är annars olämplig. Avgiften förbättrar tillsynens kostnadsmotsvarighet och möjliggör ett mångsidigt utnyttjande av tillsynsmetoderna. Tillsynsåtgärder som ingår i den årliga grundavgiften är exempelvis ett mångsidigt myndighetsarbete, utbildning som erbjuds verksamhetsutövaren och sakkunnighjälp. Vissa anmälningspliktiga funktioner är avgiftsbefriade.

På basis av tobakslagen uppbärs en tillsynsavgift av skattenatur av livsmedelsföretagarna som kan överstiga de faktiska kostnaderna för tillsynen under de förutsättningar som föreskrivs i tobakslagen. Grunderna har öppnats närmare i det riksomfattande tillsynsprogrammet för tobakslagen.

Kommunens budget ska också reservera medel för åtgärder för vilka inga avgifter tas ut.

Uttag av avgifter för systematisk tillsyn förutsätter att kommunen har en godkänd tillsynsplan och avgiftstaxa. Information om hur en tillsynsplan utarbetas finns i kapitel 2 i detta

tillsynsprogram samt i de sektorvisa tillsynsprogrammen. Kommunförbundets taxamall finns på adressen <https://www.kommunforbundet.fi/samhalle-och-miljo/miljo/miljo-och-halsoskydd/avgifter-och-den-systematiska-tillsynen>.

1.2 Verksamhetsmiljön

Välfärdsområden och miljö- och hälsoskydd

Enligt statsminister Sanna Marins regeringsprogram (Ett inkluderande och kunnigt Finland - ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle, 10.12.2019) inleder regeringen beredningen av en ny social- och hälsovårdsreform och att man som del av den utreder hur miljö- och hälsoskyddet kunde ordnas. Det konstateras även att Valviras och regionförvaltningsverkens tillsyns-, tillstånds- och styrningsuppgifter inom social- och hälsovården samt omorganiseringen av statens övriga regionförvaltningsuppgifter utreds i samband med detta.

Regeringen beredde och fattade beslut om genomförandet av social- och hälsovårdsreformen utifrån välfärdsområden. Riksdagen godkände regeringens proposition om inrättande

av välfärdsområden samt en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet 23.6.2021. Republikens president stadfäste lagarna 29.6.2021.

Ikraftträdelsen av lagarna i anslutning till propositionen skedde gradvis, så att en del trädde i kraft vid ingången av juli 2021 och en del 1.3.2022, då de nya regionfullmäktige inledde sin verksamhet. De sista lagarna träder i kraft den 1 januari 2023. Lagen om införande av reformen trädde i kraft den 1 juli 2021. Dessutom tillämpas lagen om välfärdsområden delvis redan direkt på välfärdsområdenas verksamhet.

I juli 2021 inledde finansministeriet beredningen av eventuella nya uppgifter för välfärdsområdena, finansieringen av dessa och landskapsskatten. I sin första mellanrapport från den 31 januari 2022 föreslog arbetsgruppen nya uppgifter för välfärdsområdena. Dessa omfattade även kommunernas miljö- och hälsoskyddsuppgifter. Avsikten är att regeringen senare ska fatta beslut om nya uppgifter och dra upp riktlinjer för arbetets fortsättning. För närvarande sköts de uppgifter som föreslås bli överförda i kommunerna. Arbetsgruppen föreslår att ändringarna i lagstiftningen bereds och att uppgiftsöverföringarna genomförs som egna separata projekt under åren 2022–2025. Uppgifterna skulle överföras till välfärdsområdena vid olika tidpunkter, de sista är kommunernas miljö- och hälsoskyddsuppgifter från början av 2026.

En arbetsgrupp som utrett möjligheterna att omorganisera tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifterna inom social- och hälsovårdsministeriets ansvarsområde föreslog i oktober 2021 att tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifterna inom social- och hälsovården slås ihop till en riksomfattande tillsynsmyndighet för social- och hälsovården. Uppgifterna för det ämbetsverk som inrättas skulle bestå av Valviras nuvarande uppgifter i sin helhet samt av de uppgifter inom regionförvaltningsverkens basservice-, rättsskydds- och tillståndsområden som styrs av social- och hälsovårdsministeriet.

Härefter har utredningsarbetet fortsatt i finansministeriets ännu pågående utredningsprojekt, som mer omfattande har granskat ämbetsverksstrukturen och uppgiftsfördelningen inom statens hela regionförvaltning. Projektet skissar upp fyra olika utvecklingsriktningar, varav en är att överföra statens regionförvaltningsuppgifter till antingen befintliga eller nya ämbetsverk som ska inrättas inom centralförvaltningen. Det här alternativet innebär också att uppgifterna inom regionförvaltningsverkens basservice-, rättsskydds- och tillståndsområden slås samman med Valviras nuvarande uppgifter, det vill säga det förslag som SHM:s arbetsgrupp gjort tidigare. Inga snabba förändringar i Valviras och regionförvaltningsverkens organisationsstruktur finns i sikte, utan frågan torde övergå till nästa regeringsperiod.

Grundavgift för tillsyn

Under 2021 bereddes nya grundavgifter för tillsynen i livsmedelslagen och hälsoskyddslagen, vilka trädde i kraft i början av 2022. Tillsynens grundavgift är utöver de tidigare tillsynsavgifter som kommunen tar ut en kommande avgift av skattenatur på 150 euro, som tas ut årligen av de verksamhetsställen som fastställts som betalningsskyldiga. Den är mycket liknande i båda lagstiftningarna. De första avgifterna faktureras i början av 2022. Redan tidigare har tobakslagen haft en årlig tillsynsavgift.

Undantagsförhållanden på riksnivå

I Finland har sedan mars 2020 pågått en virusepidemi, SARS-CoV-2, som klassats som en internationell pandemi och som orsakar sjukdomen COVID-19 hos människan. Våren 2021 fogades till lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) genom en temporär 59 b § en möjlighet för de kommunala hälsoskydds- och livsmedelsmyndigheterna att i samband med sina inspektioner som de kontrollera att de skyldigheter och begränsningar som anges i lagen om smittsamma sjukdomar samt de beslut som gäller dessa iakttas. Om rätten att meddela föreskrifter och tvångsmedel föreskrevs i tidsbestämda 59 d § 1 och 2 mom. Giltighetstiden för de temporära paragraferna förlängdes när epidemin drog ut på tiden, så att de gäller fram till den 30 juni 2022. Som en del av en eventuell kommande reform av lagen om smittsamma sjukdomar torde en ökning av behörigheten i den permanenta lagstiftningen också komma att bedömas. Coronavirusets effekter på övervakningen av miljö- och hälsoskyddets lagar var betydande och ledde också till att utvecklingen av distansinspektioner tog fart.

Under våren 2022 flydde ett stort antal ukrainare sitt land på grund av den ryska invasionen. Detta föranledde bland annat ett snabbt ökat behov av mottagning och inkvartering samt frågor i anslutning till djursjukdomssäkerheten. De styrande myndigheterna följer situationen och instruerar tillsynsenheterna efter behov.

1.3 Tema för programperioden 2020–2024: Enhetlig tillsyn och samarbete

Temat för tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet gällande enhetlig tillsyn och samarbete kan främjas genom att nå följande mål:

- utvärderings- och styrningsbesök
- myndighetssamarbete
- samarbete med livsmedelsföretagare
- beredskap

Centralmyndigheterna kan ha sektorvisa prioriteringar för de olika åren under tillsynsprogramperioden. Dessa beskrivs i sektorvisa kontrollprogram.

1.3.1 Utvärderings- och styrningsbesök

Regionförvaltningsverken genomför tillsyn, styrning och utvärdering på basis av med stöd av miljöhälsolagarna, och ett sätt att genomföra detta är utvärderings- och styrningsbesök (AJO) som riktas till tillsynsenheterna. Gemensamma och sektorvisa utvärderings- och styrningsbesök inom miljö- och hälsoskyddet genomfördes på riksnivå redan under föregående tillsynsprogramperiod (2015–2019). Under besöken koncentrerar man sig på att utvärdera tillsynsenheternas verksamhet, samtidigt som man styr och stöder tillsynsenheterna i sin verksamhet. Med hjälp av dessa besök ökar också regionförvaltningsverkens kännedom om verksamheten vid tillsynsenheterna inom det egna området. Erfarenheterna från föregående programperiod var i huvudsak nyttiga såväl vid regionförvaltningsverken som vid tillsynsenheterna. Utifrån observationer från AJO-besöken har man rentav fått extra resurser till vissa tillsynsenheter. I sin helhet får man noggrannare information om

besökens inverkan på tillsynens genomslagskraft först i nästa utvärderingsomgång. Gemensamma och branschvisa besök fortsätter och vidareutvecklas. För styrningen av livsmedelstillsynen håller man på att ta i bruk en modell för kontinuerlig styrning och utvärdering, som ännu under denna tillsynsperiod utvecklas och pilottestas vid regionförvaltningsverken. Sektorernas gemensamma AJO-besök har betydelse för gestaltningen av tillsynsenheten som helhet.

På riksnivå kan man med hjälp av utvärderings- och handledningsbesök samla in information om god praxis vid tillsynsenheterna, som kan bringas till de övriga tillsynsenheternas kännedom på riksnivå exempelvis i samband med utbildningar. De kan också utnyttjas för att styra övervakningen. Lika viktiga är observationerna av de delområden som ska utvecklas och åtgärdas. Regionförvaltningsverken kan redan i samband med besöken styra tillsynsenheten exempelvis genom att tillsammans fundera på hur verksamheten kunde utvecklas.

1.3.2 Myndighetssamarbete

Myndigheterna ska hjälpa varandra och sträva efter att främja samarbetet mellan myndigheterna. Miljö- och hälsoskyddets uppgifter förutsätter en kontinuerlig dialog och kontinuerligt samarbete mellan olika myndigheter. Samarbete ska bedrivas gällande såväl beredskap som tillsyn av livsmedelsföretagare (tillstånd, anmälningar och annan tillsyn). Man måste skapa kanaler för samarbete med de välfärdsområden som ska bildas och samarbetet mellan tillsynsenheterna behöver också vidareutvecklas.

1.3.3 Samarbete med livsmedelsföretagare

Att följa miljö- och hälsoskyddets lagar kräver stor kompetens av livsmedelsföretagarna. Livsmedelsföretagarna ska ha ett system för att säkerställa att verksamheten är lagenlig. Myndigheterna ska ge råd, handledning, anvisningar och utbildning till livsmedelsföretagarna i frågor kring bland annat lagstiftning och dess tolkning, både genom inspektioner och utanför dessa. Genom samarbete med aktörerna kan man öka tillsynens genomslagskraft och förebygga sanitära olägenheter. Det är önskvärt att ge aktörerna information om sådant som påverkar dem, såsom om verksamhetens riskklassificering, kontrollfrekvens och förändringar i dessa samt att ge dem möjligheter att påverka när det är möjligt. Den mest typiska påverkansmöjligheten är att ge kommentarer eller möjlighet att uttala sig om de ärenden som är under beredning, medräknat tillsynsplaner. Tillsynsmyndigheterna kan exempelvis utnyttja sociala medier för att informera och förmedla aktuell information, ordna diskussionstillfällen eller utnyttja elektroniska plattformar för att styra livsmedelsföretagarna. Avsikten är att flytta tyngdpunkten i informationsgången från en enkelriktad modell (från myndighet till aktör) till en interaktiv och diskuterande modell, där alla parter får möjlighet att framföra sin egen synpunkt.

Myndigheten ska stärka samarbetet med de livsmedelsföretagare som har skyldighet till beredskap inför störningar inom miljö- och hälsoskyddet ¹ (LL 24 §, LL 27 §, DsjL 18 §, HsL 8 §).

1.3.4 Beredskap

De allmänna nationella principerna för beredskap för allmänna störningssituationer har införts i Statsrådets principbeslut "[Säkerhetsstrategi för samhället](#)" (YTS2017). Strategin bildar en gemensam grund för beredskap och krishantering för alla samhällsaktörer. Den kompletteras och fördjupas av de övriga strategierna för beredskap och

hantering av störningssituationer som bereds av olika förvaltningsområden samt av styrningsdokument. Enligt miljö- och hälsoskyddslagstiftningen (LL 24, LL 27, DsjL 18, 67–70, HsL 8, nya kontrollförordningen (EU) 2017/625 (115) ska myndigheter och livsmedelsföretagare utarbeta en beredskapsplan för beredskap vid störningar. De centrala myndigheterna har också utarbetat anvisningar för eventuella störningssituationer inom miljö- och hälsoskyddet och utarbetar vid behov även särskilda anvisningar för hantering av störningssituationer, exempelvis gällande införsel av ukrainska sällskapsdjur.

Hälsoskyddsmyndigheten och myndigheten för livsmedelstillsyn är enligt lagstiftningen skyldiga att agera vid misstanke om sanitär olägenhet, och samma skyldighet gäller för djurhälsomyndigheten vid misstanke om en djursjukdom som ska bekämpas genom myndighetsåtgärder. Planen för störningssituationer bör gärna innefatta en överläggning av förebyggande åtgärder och beredskap utöver hanteringen av den egentliga störningssituationen. Olika instansers och myndigheters ansvar och skyldigheter ska också utredas på förhand och beskrivas i planen. I planen ska dessutom antecknas bland annat följande:

- på vilket sätt enhetens verksamhet säkerställs i en störningssituation,
- hur skötseln av övriga uppgifter ordnas under den pågående situationen,
- hur kommunikationen planeras.
- hur situationsbilden upprätthålls och delas, samt
- hur återgången

till normal verksamhet sker efter störningssituationen.

Efter störningssituationen ska en utvärdering göras om hur verksamheten lyckades och vilka utmaningar som förekom. Effekten

på den framtida beredskapen ska också inkluderas i planen. Det är också skäl att redan under beredskapsplaneringen utreda behörigheten av olika aktörer och myndigheter, deras

uppgifter samt gränserna för deras ansvarsområden.

I ¹det gemensamma tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet används termen störningssituation enligt Ordlistan om övergripande säkerhet ([TSK 50](#)), även om man i vissa miljö- och hälsoskyddslagar fortfarande använder termen specialsituation. Bruket av enhetliga termer underlättar samarbetet mellan olika myndigheter.

I kommunernas beredskapsplaner ska också ingå en beredskapsplan för det kommunala miljö- och hälsoskyddets sektor, som bland annat beskriver kontakterna mellan tillsynsenheten och kommunen, kontaktperson/sakkunnig i kommunens ledningscentral, intern informationsförmedling samt tväradministrativt samarbete. Om det inte är möjligt att kalla kontaktpersonen till platsen bör man i förväg planera hur sakkunnighjälp och informationsförmedling ordnas.

Agerande och ledning under störningssituationer ska övas på förhand så att också kommunens ledning vid behov deltar i övningarna. I en beredskapsövning testas beredskapsplaner

och organisationernas funktion i störningssituationer och under undantagsförhållanden. Varje

tillsynsenhet ska delta i en beredskapsövning minst en gång under programperioden. För utveckling av den egna beredskapen och myndighetssamarbetet rekommenderas att tillsynsenheten också deltar i andra beredskapsövningar som ordnas i kommunen eller i regionen.

Den kommunala myndigheten för livsmedelstillsyn och hälsoskyddsmyndigheten ska på förhand ha beredskap för livsmedels- och vattenburna epidemier samt komma överens om hur

utredningen av sådana ordnas. Statsrådets förordning (1365/2011) innehåller bestämmelser

om tillsättande av en utredningsarbetsgrupp för utredning av epidemier samt bestämmelser

om arbetsgruppens verksamhet och anmälan som görs till övriga myndigheter.

Tillsynsenheten ska säkerställa att veterinärvården fungerar i olika störningssituationer. Trots

att huvudansvaret för beredskapen för djursjukdomar som ska bekämpas ligger hos Livsmedelsverket och regionförvaltningsverken ska tillsynsenheterna i sitt beredskapsarbete beakta

kommunalveterinärens skyldigheter som ingår i dessa uppgifter.

1.4 Utvärdering av det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet utfall

De centrala ämbetsverken gör ett sammandrag före utgången av år 2023 om hur det gemensamma tillsynsprogrammet mål har uppfyllts. Utvärderingen av tillsynsprogrammet utfall baserar

sig på sammandragsrapporter om tillsynsenheternas uppgifter, som fås genom elektroniska informationssystem, regionförvaltningsverkens rapporter om utvärderings- och styrningsbesök samt på annat tillgängligt material. Den gemensamma utvärderingen av utfallet utnyttjas när tillsynen över miljö- och hälsoskyddet utvecklas och den kommande tillsynsprogramperioden bereds.

2. Obligatoriskt innehåll i den kommunala tillsynsplanen

Med kommunal tillsynsplan avses en plan som innehåller den samlade tillsynen över miljö- och hälsoskyddet, både allmänt och sektorvis. De krav som ställs för den kommunala tillsynsplanen anges i hälsoskyddslagen, tobakslagen, livsmedelslagen och veterinärvårdslagen. Enligt ovannämnda lagar ska kommunen för den regelbundna tillsynen utarbeta och godkänna en tillsynsplan för miljö- och hälsoskyddets sektorer (kommunal tillsynsplan). Tillsynen ska vara högklassig och riskbaserad samt förebygga sanitära olägenheter och risker. Genom tillsynsplanen säkerställs en täckande tillsyn inom de

olika sektorerna av miljö- och hälsoskyddet.

I den kommunala tillsynsplanen ska det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet för

miljö- och hälsoskyddet beaktas samt även de sektorvisa tillsynsprogrammen, riskbaserat enligt lokala

tillsynsbehov. Tillsynsplanen kan vara flerårig och justeras vid behov. Regionförvaltningsverket bedömer den kommunala tillsynsplanen och

dess utfall under utvärderings- och styrningsbesöken eller i ett annat sammanhang. Planen är också ett offentligt dokument, i vilket livsmedelsföretagare och kommuninvånare får information om tillsynen.

Tillsynsplanen tjänar som ett redskap för tillsynsplaneringen i kommunen och därför är det ändamålsenligt att den innehåller inslag som ingår i tillsynen och stöder den, såsom:

- planeringsmål i enlighet med kontinuerlig förbättring av verksamheten (plan-do-check-act)
- antal tillsynsobjekt indelade enligt typ av objekt eller verksamhetskategori (livsmedelstillsyn)
- förfaranden för registrering och godkännande av tillsynsobjekt
- inspektionsfrekvenser på basis av riskklassificering
- resurser och deras sektorvisa indelning
- personalens uppgifter, ansvar och skyldigheter
- introduktions- och utbildningsplan
- inspektionernas mål, planering och genomförande
- avgifter som tas ut för tillsynen
- provtagningsplaner
- laboratorier och externa experter som tillsynen stöder sig på
- plan för störningssituationer
- samt styrning, rådgivning och utbildning samt kommunikationsplan

En del av dessa kan genomföras som separata planer. När tillsynsenheterna planerar sin verksamhet kan man som en del av tillsynsplanen utarbeta en arbetsplan med detaljerade uppgifter om hur tillsynen inriktas. I arbetsplanen beaktas även de resurser som reserverats för

tillsynen. De sektorvisa tillsynsplanerna ger närmare anvisningar om hur tillsynen planeras och genomförs enligt den sektorspecifika lagstiftningen.

2.1 Inspektioner

En väsentlig del i verkställandet av tillsynen över miljö- och hälsoskyddet är inspektioner som

görs för att utreda hur tillsynsobjektet eller verksamheten överensstämmer med kraven. Väl planerade och genomförda inspektioner är en viktig del av en effektiv tillsyn och de synliggör

myndighetens verksamhet, vilket höjer medborgarnas och verksamhetsidkarnas förtroende

för att tillsynen fungerar. Inspektionen ger också verksamhetsidkaren tillfälle att få vägledning

och rådgivning av myndigheten. I en del av livsmedelstillsynen och övervakningen av tobakslagen kan inspektionen genomföras som distansinspektion med hjälp av medel för distanskommunikation enligt beskrivningen i förvaltningsområdets anvisningar.

När en inspektion förbereds väljs de delområden som ska inspekteras utgående från en riskbedömning. Inspektionen kan inriktas på lokaler, förhållanden, egenkontroll, dokumentering,

produkter eller praxis. Under inspektionen kan också andra omständigheter

uppdagas än de som enligt förhandsplanen skulle inspekteras, och dessa beaktas under inspektionen. En enskild inspektion kan omfatta hela objektet eller endast ett delområde. Ett besök enbart för provtagning registreras inte som en inspektion.

Inspektionens innehåll bestäms enligt typ av objekt och den lag som inspektionen grundar sig på. För vissa objekt kan det vara ändamålsenligt att utföra inspektionen samtidigt på basis

av flera lagar. Inspektionens rättsgrund ska framgå av tillsynsplanen och av den inspektionsberättelse som utarbetas efter inspektionen. Närmare bestämmelser om utarbetandet

av inspektionsberättelsen samt om dess innehåll finns i speciallagarna om miljö- och hälsoskydd,

förvaltningslagen och i myndighetsanvisningar som utfärdats sektorvis.

En bedömning av inspektionstiden behövs för planering av tillsynsresurserna. När den genomsnittliga inspektionstiden för ett tillsynsobjekt bedöms beaktas objektets egenskaper,

såsom riskklassificering, tillsynshistoria, beredning och innehåll av inspektionen samt utarbetandet av en inspektionsberättelse. Inspektionstiden innefattar förberedelser inför inspektionen (exempelvis att läsa dokumenten), själva inspektionen samt utarbetandet av inspektionsprotokollet och andra behövliga handlingar. Resetiden räknas inte med i inspektionstiden. Däremot ska resetiden beaktas vid resursplaneringen. Kommunförbundet har rekommenderat att resekostnaderna inkluderas i timtaxan

för att objekten inte ska hamna i ojämlig ställning på basis av sitt läge i glest bebyggda områden ([länk till Kommunförbundets malltaxa](#)).

I tillsynsplanen antecknas inspektionerna enligt typ av tillsynsobjekt eller per tillsynsobjekt. Inspektionsfrekvensen bestäms utgående från en riskvärdering. I tillsynsplanen ska anges på vilket sätt och på vilka grunder riskvärderingen har genomförts för tillsynsenheten och hur bedömningen har påverkat inspektionsfrekvensen.

2.2 Provtagning och analys

Provtagningsplanen ska innehålla de provtagningar och undersökningar som förutsätts i miljö- och hälsoskyddslagstiftningen och som kan planeras i förväg. Dessutom beskrivs övriga situationer där prover tas samt förfaringssätt i dessa situationer. Proverna kan tas av tjänsteinnehavaren eller av en utomstående provtagare. Myndigheten ska försäkra sig om provtagarens kompetens för att provtagningen ska kunna genomföras ändamålsenligt. Kommunen ska ha beredskap för kostnader som orsakas av störningssituationer, såsom provtagning och laboratorieundersökningar i samband med

utredning av livsmedels- och vattenburna epidemier.

Av planen ska framgå de laboratorier dit proverna skickas i olika situationersamt förfaringssättet

i brådskande situationer. I avtalet med det laboratorium som tillhandahåller tjänster ska registreras bland annat förfaringssättet i störningssituationer och utanför tjänstetid för att säkerställa tillgången

till tjänster På [Livsmedelsverkets webbplats](#) finns en förteckning över laboratorier som överensstämmer med livsmedelslagen och hälsoskyddslagen och som godkänts att utföra undersökningar i samband med myndighetstillsyn enligt ovan nämnda lagar.

2.3 Tillsynsresurser

Tillsynsmyndigheten ska i sin tjänst eller på basis av avtal ha ett behövligt antal kompetent och tillräckligt erfaren personal. Om resurserna inte tillgodoser tillsynsbehovet ska tillsynsplanen ha en redogörelse för hur tillsynsskyldigheterna fullgörs. Vid behov föreslås åtgärder för att ställa saken till rätta. Relationen mellan tillgängliga resurser och tillsynsbehov ska också utvärderas i samband med att utfallet utvärderas (punkt 2.8). Planerade och realiserade resurser införs också i VYHA-systemet.

I det gemensamma avsnittet av tillsynsplanen ska tillgängliga resurser för miljö- och hälso-skyddet anges och en presentation ges av hur resurserna fördelas mellan olika verksamhetsområden. På basis av erfarenheterna av tillsynen från tidigare år ska resurser reserveras

också för annan än regelbunden tillsyn. Tillsynsplanen ska innehålla en bedömning av hur tillsynsresurserna räcker till för en realisering av planen. När resursbehovet bedöms beaktas

inspektionerna av tillsynsobjekt samt den tid som behövs för förberedelser av inspektioner, resor och utarbetandet av inspektionsberättelsen, det vill säga all den tid som behövs från förberedande av ifrågakvarande inspektion till rapportering av resultaten. Förutom personalresurser

ska kommunen vara beredd på kostnader som bland annat orsakas av provtagning, laboratorieundersökningar och utbildning.

2.4 Säkerställande av tillsynspersonalens kompetens

Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att personalen har tillräcklig kompetens och att kompetensen vid behov uppdateras genom regelbunden utbildning. Ett bra utbildningsmål är i genomsnitt åtta utbildningsdagar per år och tjänsteinnehavare. I utbildningsdagarna kan utöver egentlig utbildning även inräknas annat främjande av yrkesskickligheten, såsom deltagande i

arbetshandledning, studier av dokumentmallar eller annat systematiskt upprätthållande av kompetensen.

En tjänsteinnehavare ska känna till lagstiftningen som gäller det egna ansvarsområdet och

kunna tillämpa lagstiftningen på tjänsteansvar. De tjänsteinnehavare som är anställda hos

myndigheten ska bland annat känna till den rättsliga regleringen som gäller konstitution, sekretess och offentlighet av handlingar, förvaltningsförfarande, skydd av personuppgifter, kommunalt beslutsfattande samt tjänstemannarätt, och i all sin verksamhet tillämpa rättsprinciperna inom förvaltningen.

Användning av administrativa tvångsmedel förutsätter god administrativ kompetens. Tillsynsmyndigheten är skyldig att vidta behövliga åtgärder för säkerställande av att livsmedelsföretagarna iakttar bestämmelserna i lagen samt vid behov använda förvaltningstvång enligt vad som närmare föreskrivs i den sektorspecifika lagstiftningen. Arbetet underlättas av god administrativ kompetens samt förberedelser i ett tidigt skede inför behandlingen av ärendet.

2.5 Tillsynsprojekt

Genom tillsynsprojekt utreds till exempel om en viss övervakad verksamhet eller en viss omständighet överensstämmer med författningarna. Genom tillsynsprojekt kan man utöva regelmässig tillsyn till exempel i fråga om vissa lokalt identifierade riskobjekt. Syftet med projekten är också att öka tillsynsmyndigheternas och verksamhetsutövarnas kompetens inom uppgiftsområdet.

De centrala myndigheterna kan genomföra sådana tillsynsprojekt där tillsynsenheterna deltar enligt sektorvisa anvisningar. Riksomfattande, regionala och/eller tillsynsenhetens egna tillsynsprojekt kan i fråga om inspektioner innehålla olika tillsynsutredningar, undersökningar eller provtagning. Tillsynsenheten kan också genomföra egna tillsynsprojekt inom ramen för den systematiska tillsynen. Då ska det undersökta tillsynsområdets karaktär och art bedömas samt avgöras det mest ändamålsenliga sättet att genomföra projektet. Projektet kan exempelvis genomföras som specifikt inriktade inspektioner eller genom provtagning. I fråga om provtagning bör det bedömas om det genom provtagning är möjligt att nå tillräckliga och jämförbara resultat som också kan utnyttjas inom tillsynen. Ett projekt som grundar sig på provtagning kräver särskilt noggrann planering för att resultaten ska kunna tolkas och utnyttjas i tillsynsarbetet.

Planerna för tillsynsprojekt med motiveringar anges i den årliga tillsynsplanen. Även tillsynsenhetens deltagande i projekt som ordnas av andra, såsom grundvattenundersökningar med NMT-centralerna, bör inskrivas i tillsynsplanen.

2.6 Beredskap

I miljö- och hälsoskyddslagstiftningen (LL 24, LL 27, DsjL 18, 67–70, HsL 8 §) åläggs myndigheterna att utarbeta en beredskapsplan för störningssituationer. Dessutom har de centrala myndigheterna utfärdat anvisningar för störningssituationer inom miljö- och hälsoskyddet.

SHM:s handbok Exceptionella situationer inom miljöhälsan är avsedd som en anvisning för beredskap för störningssituationer inom miljö- och hälsoskyddet och kommunikationen under en sådan. Handboken kompletterar planen för störningssituationer inom miljö- och

hälsoskyddet som ska innehålla huvudsakliga handlingsregler för olika typer av störningssituationer. Anvisningar som gäller beredskap för störningssituationer har uppräknats i bilaga 1.

Tabell 1. Anvisningar som gäller beredskap för störningssituationer inom miljö- och hälso-skyddet.

Utgivare	Anvisning
Livsmedelsverket	<ul style="list-style-type: none"> • Agerande i hälsosfarosituationer som hänför sig till livsmedel – anvisning till tillsynsmyndigheterna (2021) • Anvisningar om tillbakadragande av livsmedel • RASFF • Livsmedelsverkets beredskapsplaner för sjukdomar av klass a samt anvisningar för kategori a–c och andra djursjukdomar som ska bekämpas
Valvira	<ul style="list-style-type: none"> • Förfaranden för tryggande av hushållsvattnets kvalitet – anvisningar • Anvisning för tillämpning av hushållsvattenförordningen (2018) • Nödsituationer med strålrisk – Anvisning för hälsoskyddsmyndigheten om beredskapen för och hantering av nödsituationer med strålrisk (2016)
Social- och hälsovårdsministeriet	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristöterveyden erityistilanteet.</3722> Opas ympäristöterveydenhuollon työntekijöille ja yhteistyötaidoille (2014) • Ympäristöterveyden häiriötilanteiden hallinta ja yhteistyö sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonalalla - yhteistyöverkosto (2017) • Planering av beredskap och kontinuitetshantering – Anvisning för aktörer inom social- och hälsovården (2019) (användning i tillämpliga delar) • Avtalsbaserad beredskap. Anvisning för aktörer inom social- och hälsovården (2019) (användning i tillämpliga delar) • Planering av beredskap och kontinuitetshantering – Anvisning för aktörer inom social- och hälsovården (användning i tillämpliga delar)
Inrikesministeriet	<ul style="list-style-type: none"> • Anvisningar som gäller vid strålningsläge (2016) • Handbok om varningsmeddelanden (2013) • Nationell CBRNE-strategi (2017) • Yleisjohtajuutta moniviranomaistilanteissa selvittäneen työryhmän loppuraportti (2015)
Justitieministeriet	<ul style="list-style-type: none"> • Viranomaisten toimivaltuudet häiriötilanteissa (2019)</3809>
Räddningsinstitutet	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan malli ja ohje sen käyttöön (2012)

Utgivare	Anvisning
Säkerhets- och försvarskommitténs sekretariat	<ul style="list-style-type: none"> • Beredskapsverksamhet och kontinuitetshantering i kommunen (2012)
Kommunförbundet och Försörjningsberedskapscentralen	<ul style="list-style-type: none"> • KUJA-konceptets verktyg
Säkerhetskommittén	<ul style="list-style-type: none"> • Säkerhetsstrategin för samhället, YTS 2017
Försörjningsberedskapscentralen	<ul style="list-style-type: none"> • Vattentjänstverkets handbok i beredskap för störningssituationer (2016)

2.7 Kommunikation

Syftet med kommunikationen inom miljö- och hälsoskyddet är att hjälpa medborgarna att finna de tjänster som miljö- och hälsoskyddet tillhandahåller. Miljö- och hälsoskyddets tillsynsenhet bör se till att dess myndighetstjänster är lätta att hitta och att det är lätt för medborgare och kunder att ta kontakt och begära tillsyn. Miljöhälsovårdens anmälningstjänst lppa gör det möjligt att förverkliga den här principen. Av myndigheterna förväntas flexibel, snabb, rättidig och sakkunnig kommunikation. I kommunikationen kan man i förväg informera om tillsynens insatsområden och mål. Offentliggörandet av tillsynsresultaten ökar verksamhetens transparens. Samtidigt ökar medvetandet om miljö- och hälsoskyddet.

En effektiv kommunikation är mångsidig och kräver vid sidan av traditionella kommunikationskanaler ett fördomsfritt utnyttjande av nya kommunikationskanalerna. De nya kanalerna möjliggör snabb reaktion och når snabbt en stor publik. I kommunens interna kommunikation är det bra att beakta de kommunala beslutsfattarna och nya medlemmar av kommunala organ som behöver orienteras i miljö- och hälsoskydd.

Kommunikationsplanen för miljö- och hälsoskyddet kan utgöra en del av kommunens allmänna kommunikationsplan. I planen sammanställs kontaktuppgifter till lokala, regionala och nationella samarbetsinstanser och till medier och i planen bifogas mallar av meddelanden. I kommunikationsplanen är det bra att beakta de möjligheter som erbjuds av nya kommunikationskanaler samt kommunikationen i störningssituationer. [Kommunförbundets anvisning för webbkommunikation](#) från år 2010 innehåller anvisningar om kommunikation. De centrala ämbetsverkens kommunikation på riksnivå kompletterar de lokala myndigheternas informations-verksamhet.

Kommunikation i störningssituationer

I störningssituationer ska kommunikationen ske med hjälp av i förväg planerade kommunikationskanaler och kommunikationssätt. Myndigheterna kan dessutom ha tillgång till ett nationellt skyddat myndighetsnätverk, VIRVE. I kommunikationsplanen anges ansvariga personer för kommunikationen samt deras skyldigheter och kontaktuppgifter. Därtill är det bra

om planen innehåller färdiga sändlistor till exempel för kommunens interna informationsförmedling. Publikationer som behandlar kommunikation i störningssituationer inom miljö- och hälsoskyddet räknas upp i tabell 2.

Tabell 2. Publikationer med anknytning till miljö- och hälsoskyddets kommunikation i störningssituationer.

Utgivare	Publikation
Kommunförbundet	<u>Kommunikation i kriser och exceptionella situationer - handbok för kommunerna (2020)</u>
Statsrådets kansli	<u>Anvisning om intensifierad kommunikation inom statsförvaltningen: Kommunikationen under normala förhållanden och i störningssituationer (2019)</u>
Försörjningsberedskapscentralen	<u>Vesihuoltolaitoksen häiriötilanne- ja kriisiviestintäohje (2019)</u>
Räddningsinstitutet	<u>Planering av kommunens kriskommunikation (2017)</u>

2.8 Godkännande av tillsynsplanen

Den kommunala tillsynsplanen för miljö- och hälsoskyddet och väsentliga ändringar i den godkänns av det organ som ansvarar för miljö- och hälsoskyddet i kommunen. I samband med att tillsynsplanen godkänns anger den behöriga myndigheten också på vilket sätt planen följs upp.

Lagstiftningen om miljö- och hälsoskyddet förutsätter inte att verksamhetsutövarna hörs om tillsynsplanen, men enligt 41 § i förvaltningslagen ska de ges möjligheter till inflytande. Information om att ärendet är anhängigt och om möjligheten till inflytande ska ges på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till ärendets betydelse och omfattning. Informationssättet avgörs av myndigheten. Goda sätt är exempelvis att erbjuda en webbplats för kommentarer, samt annonser och artiklar i tidningar eller meddelanden till verksamhetsutövarna är bra sätt. Tidpunkten för informeringen ska anpassas så att verksamhetsutövarna har möjlighet att få mer information, framföra sina åsikter och påverka ärendet.

2.9 Utvärdering av tillsynsplanen och rapportering

Utvärderingen av tillsynsplanens utfall utnyttjas i utvecklandet av tillsynen över miljö- och hälsoskyddet, säkerställandet av tillsynens funktion samt när nya planer utarbetas. I tabell 3 anges i huvudsak de omständigheter som utvärderas.

Tabell 3. Utvärdering av genomförandet av den kommunala tillsynsplanen.

Utvärderingsobjekt	granskning och utredning
den planerade verksamhetens och inspektionernas omfattning	<ul style="list-style-type: none"> • omfattningen av tillsynen inom samtliga sektorer • utvärdering av riksomfattande tillsyn och egna insatsområden • antal och art av missförhållanden som uppdagats under inspektionerna samt myndigheternas åtgärder för att avhjälpa dessa missförhållanden och lyfta upp verksamheten till den nivå som förutsätts av bestämmelserna
antal inspektioner och prover (i förhållande till tillsynsplanen)	<ul style="list-style-type: none"> • antal genomförda inspektioner • prover och analyser • deltagande i tillsynsprojekt • trenduppföljning per exempelvis fem år
kvalitativ utvärdering av verksamheten	<ul style="list-style-type: none"> • uppnående av målen för tillsynen över miljö- och hälsoskyddet • framsteg inom tyngdpunktsområdena
inkomster från tillsyn och deras koppling	<ul style="list-style-type: none"> • avgiftsintäkter från tillsynen sektorsvis

Utvärderingsobjekt	granskning och utredning
	<ul style="list-style-type: none"> • koppling av inkomsterna för tillsynen, uppgift om huruvida tillsynsintäkter kopplats till att utveckla tillsynen över miljö- och hälsoskyddet
Resurser och samarbetsområdets funktion	<ul style="list-style-type: none"> • mängden resurser i relation till de krav som ställs av lagstiftningen, tillsynsbehov och planerad verksamhet • utredning av hur mycket resurser använts till förhandsplanerade tillsynsuppgifter och hur mycket till andra uppgifter • specifikation av allokering av personalresurser för tillsyn enligt olika lagar (VYHA) • tillsynseffekt (jämfört med de centrala ämbetsverkens anvisningar)
Behov av att utveckla verksamheten	<ul style="list-style-type: none"> • åtgärder för att förbättra situationen under nästa verksamhetsår
Utvärderings- och styrningsbesök	<ul style="list-style-type: none"> • observerad god praxis, utvecklings- och förbättringsbehov

Tillsynsplanernas utfall rapporteras med hjälp av VATI- och VYHA-systemen. En utvärdering av tillsynsplanen som behandlats i en nämnd eller i ett annat kollegialt organ skickas via VYHA till regionförvaltningsverket.

Livsmedelsverket
PB 100, 00027 LIVSMEDELSVERKET
växel 029 530 0400
www.livsmedelsverket.fi

Valvira
PB 43, 00521 HELSINGFORSI
växel 029 520 9111
www.valvira.fi